

**Sprawozdanie z III Międzynarodowej Konferencji
Pedagogiki Filozoficznej
Filozofia wychowania w Europie w XX wieku
*Dorobek Bogdana Suchodolskiego w zakresie filozofii wychowania***

Trzecia Międzynarodowa Konferencja Pedagogiki Filozoficznej została zorganizowana – podobnie jak dwie poprzednie – przez Zakład Pedagogiki Filozoficznej Katedry Teorii Wychowania na Wydziale Nauk o Wychowaniu Uniwersytetu Łódzkiego oraz przez Towarzystwo Pedagogiki Filozoficznej im. Bronisława Ferdynanda Trentowskiego (TPF). Patronat nad konferencją objął Marszałek Województwa Łódzkiego. Głównym inicjatorem, organizatorem i *spiritus movens* całego przedsięwzięcia był po raz trzeci prof. dr hab. Sławomir Sztobryn, który pełni funkcje prezesa TPF oraz kierownika wymienionego wyżej zakładu i katedry. W pracach organizacyjnych i merytorycznych nad przygotowaniem i sprawnym przebiegiem konferencji istotną rolę odegrali pracownicy Zakładu Pedagogiki Filozoficznej, zwłaszcza sekretarz organizacyjny konferencji mgr Justyna Bartska oraz sekretarz naukowy dr Ewa Łatacz. Większość uczestników konferencji stanowili członkowie Towarzystwa Pedagogiki Filozoficznej, które zrzesza środowisko filozofów wychowania z Polski i Europy, zarówno tych powszechnie uznawanych, jak i obiecujących badaczy średniego i młodszego pokolenia. Tegoroczna konferencja zgromadziła przedstawicieli większości znaczących ośrodków naukowych w Polsce oraz uczonych ze Słowacji i Irlandii.

Konferencja odbyła się w dniach 19-21 września 2008 roku w zacisznym, sprzyjającym twórczej pracy intelektualnej Centrum Konferencyjnym Uniwersytetu Łódzkiego położonym w parku na łódzkich Rogach. Tematem obrad tegorocznej konferencji była filozofia wychowania w Europie w XX wieku, oraz zgodnie z przyjętą konwencją, dociekania biograficzne i doksograficzne nad wybitnym przedstawicielem filozofii wychowania, tym razem nad Bogdanem Suchodolskim. Pierwszy dzień obrad miał charakter plenarny. Uroczystego rozpoczęcia konferencji dokonał Dziekan Wydziału Nauk o Wychowaniu Uniwersytetu Łódzkiego prof. dr hab. Grzegorz Michalski, który w swym wystąpieniu podkreślił rolę myśli pedagogicznej na

Uniwersytecie Łódzkim w drugiej połowie XX wieku. Obradom plenarnym przewodniczyli profesorowie Ewa Marynowicz-Hetka i Sławomir Sztobryn.

Pierwszy referat wygłosiła doc. PhDr Ing. Blanka Kudláčová, PhD. (Pedagogická fakulta, Trnavská univerzita v Trnave) nt. *Czy filozofia wychowania jest jeszcze potrzebna?* Wystąpienie miało charakter szeroko zakrojonej analizy historycznej filozofii wychowania, od greckiego antyku po początek XXI wieku. Referentka wyróżniła w edukacji dwa składniki: filozoficzny i historyczny, zaś filozofii wychowania przypisała rolę badań podstawowych stałych antropologicznych w edukacji.

Drugim mówcą był Dr Pádraig Hogan (Education Department, National University of Ireland w Maynooth), którego wystąpienie miało za przedmiot *Współczesne trendy w anglofońskiej filozofii edukacji*. Referent omówił i dokonał analizy centrów anglofońskiej filozofii edukacji, jej głównych instytucji i kierunków badań, ze szczególnym uwzględnieniem klasycznej i hermeneutycznej filozofii edukacji. Konsekwentnego tłumaczenia referatu (*a vista*) dokonał dr Rafał Godoń, który pełnił również rolę opiekuna gościa z Irlandii.

Prof. dr hab. Krystyna Ablewicz (Instytut Pedagogiki, Uniwersytet Jagielloński) wygłosiła referat nt. *Antropologia pedagogiczna Martinusa J. Langevelda*. Referentka dokonała prezentacji postaci i myśli ucznia E. Cassirera oraz koncepcji systematycznej wiedzy o wychowaniu, koncentrując się na ukazaniu historycznego kontekstu powstania niemieckiej antropologii pedagogicznej, a także perspektywie metodologicznej i nośności idei pedagogicznych Langevelda, który wychowanie pojmował jako urzeczywistnienie sensu istnienia drugiego człowieka.

Dr. hab. Andrzej Murzyn (Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji, Uniwersytet Śląski w Cieszynie) przedstawił referat nt. *O wychowaniu do racjonalności – wybrane kwestie*. Mówca przedstawił koncepcje racjonalności Scrutona, Poppera i Appa, ukazał relacje między racjonalnością a moralnością, oraz uzasadniał tezę, iż dobrze pojmowana racjonalność winna być wpisana w myślenie edukacyjne.

Dr Rafał Godoń (Wydział Pedagogiczny Uniwersytetu Warszawskiego) wygłosił referat nt. *Doświadczenie edukacyjne: dylematy współczesnej teorii i praktyki edukacyjnej*. Referent poddał analizie antyczną koncepcję jedności doświadczenia (Platon, Arystoteles) oraz nowożytne zerwanie z ową jednością (Kartezjusz, Kant, Hegel, Dewey). Odwołał się do koncepcji usiłujących przywrócić jedność doświadczenia, w tym doświadczenia edukacyjnego jako zagadnienia hermeneutycznego (Nietzsche, Husserl, Gadamer, Heidegger).

Dr Jan Rutkowski (Zakład Filozoficznych Podstaw Pedagogiki, Wydział Pedagogiczny Uniwersytetu Warszawskiego) przedstawił referat nt. *Dlaczego współczesny Europejczyk nie potrzebuje kształcenia i kształcony być nie chce?* Mówca odwołał się do starożytnego ideału kształcenia jako ideału człowieczeństwa, oraz jego nowożytnej negacji i prób odzyskania (Platon, Tocqueville, Hessen). Referent zwrócił uwagę na jureidyczne i filozoficzne uzasadnienie kształcenia, a także jego refutację na gruncie myślenia odrzucającego idealizm.

Dr Jarosław Gara (Akademia Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej w Warszawie) wygłosił referat nt. *Fenomenologiczne uzmiennianie aktów wychowania jako metodologiczna przesłanka ejdetycznej filozofii wychowania*. Referent skoncentrował się na określeniu sensu fenomenologii ejdetycznej, epistemologii i metodologii uzmienniania ejdetycznego, oraz ukazaniu warsztatu badawczego ejdetycznej filozofii wychowania i jej przedmiotu (różnicowania stałych i zmiennych form aktów wychowania).

Dr Piotr Magier (Instytut Pedagogiki, Wydział Nauk Społecznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II) przedstawił referat nt. *Paradygmat pedagogiki klasycznej*, w którym ukazał dwa sposoby rozumienia klasyczności pedagogiki (Herbart, Tomasz z Akwinu), przedstawił jej ośrodki naukowe i dorobek oraz metateoretyczne postulaty.

Ks. dr Kazimierz Gryżenia (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie) wygłosił referat nt. *Klasyczne rozumienie tożsamości wobec współczesnej krytyki*. Referent przedstawił klasyczne pojmowanie tożsamości jako identyczności, jej funkcję i rolę w klasycznym wykształceniu ogólnym (ze szczególnym uwzględnieniem pamięci jako jej założeniem), oraz przemiany kultury, które doprowadziły do jej postmodernistycznego zanegowania (Rorty, Bauman).

Dr Michał Głazewski (Instytut Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Zielonogórskiego) przedstawił referat nt. *Wychowanie jako działanie niemożliwe w świetle teorii systemów autopojetycznych Niklasa Luhmana*. Mówca ukazał niemożliwość wychowania jako działania o charakterze probabilistycznym na gruncie Luhmanowskiej teorii systemów autopojetycznych, oraz inspiracje i implikacje tej koncepcji (ogólna teoria systemów, funkcjonalizm, teoria komunikacji, Husserl, Weber, nauki biologiczne).

Prof. dr hab. Stanisław Gałkowski (Krakowska Szkoła Wyższa w Krakowie) wygłosił referat nt. *Próba rekonstrukcji ontologii dziecka i dzieciństwa*. Mówca poddał

analizie status ontyczny dziecka w europejskiej filozofii wychowania (Augustyn, Boecjusz, Tomasz z Akwinu, Kant, Mounier, Wojtyła), wyznaczając ontologię dziecka jako „półproduktu” i aspekty przysługującej mu godności, scharakteryzował wychowanie totalitarne jako indoktrynację oraz przedstawił podstawowy dylemat: albo pełny szacunek dla dziecka, albo instrumentalizm.

Prof. dr hab. Ewa Marynowicz-Hetka (Katedra Pedagogiki Społecznej Uniwersytetu Łódzkiego) przedstawiła referat nt. *Nauka o edukacji społecznej Leona Bourgeois / pedagogika społeczna Heleny Radlińskiej – próba rekonstrukcji podstaw filozoficznych*. Referentka skupiła się na dwóch zagadnieniach: istnieniem filozofii wychowania oraz filiacjach między koncepcjami wychowania narodowego Radlińskiej i uspołeczniania wychowanka Bourgeois w szerszym kontekście filozoficznym i teoretycznym (Foucault, analiza transversalna). Przedstawiono również pole teoretyczne w postaci triady historia – pedagogika – filozofia.

Prof. dr hab. Wiesław Andrukowicz (Uniwersytet Szczeciński) wygłosił referat nt. *Synchronia i diachronia rozwoju i formowania człowieka w pedagogice Sergiusza Hessena*. Mówca poddał analizie Hessenowską koncepcję wychowania jako procesu złożonego równocześnie z aspektów synchronicznego i diachronicznego w szerokim kontekście dyskursu modernistycznego i postmodernistycznego.

Obrady plenarne zamykał referat mgra Aleksandra Kuleszy-Milewskiego (Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Jagiellońskiego) nt. *Główne dylematy filozoficzne a problemy filozofii wychowania*. Referent skupił się na relacjach między pedagogiką a filozofią w perspektywie systematycznej i historycznej, ukazał również koncepcje scjentystyczne, klasyczne i transcendentne.

W dyskusji podsumowującej pierwszy dzień obrad zabrali głos profesorowie S. Sztobryn, B. Kudláčová, T. Hejnica-Bezwińska, P. Hogan oraz dr R. Godoń, zadawano pytania o doprecyzowanie szczególnie interesujących uczestników kwestii (m.in. stałych antropologicznych i analitycznego nurtu w filozofii edukacji).

Następnego dnia konferencji miały miejsce obrady w sekcjach. Warto podkreślić, że sekcje były zorganizowane w takim następstwie czasowym, aby każdy zainteresowany uczestnik konferencji mógł wziąć udział (jako słuchacz i dyskutant) w każdej z nich, i miał możliwość wysłuchania wszystkich interesujących go referatów.

Sekcja I, której obradom przewodniczył prof. S. Sztobryn, miała temat: „Idee pedagogiki filozoficznej i ich twórcy”. Jako pierwszy wygłosił referat dr Antoni Gwizdak (Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji, Uniwersytet Śląski w Cieszynie), nt. *Aktualność*

idei samorządności w myśli filozoficznej Immanuela Kanta. Referent omówił idee autonomii i samorządności jako wyzwania dla edukacji, prowadząc narrację w układzie diachronicznym (m.in. ruch Nowego Wychowania, Korczak, Scruton), i podkreślając oświeceniowy charakter Kantowskiej idei autonomii.

Mgr Aleksandra Mordzińska (Seminarium Doktorskie prof. S. Sztobryna) przedstawiła referat nt. *Myśl pedagogiczna Henryka Struve'go w świetle ruchu idealnego realizmu*. Referentka naświetliła kwestię filozofii wychowania u Struve'go oraz przedstawiła jego koncepcję ideorealizmu, i jej implikacje dla pedagogiki.

Dr Marcin Wasilewski (Zakład Metodologii Pedagogiki, Wydział Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu) wygłosił referat nt. *W krainie Lotofagów. Rzecz o filozofii wychowania Richarda Rorty'ego*. Referent, w metaforycznym nawiązaniu do wątku z *Odysei* Homera, zwrócił uwagę na niekorzystną z perspektywy edukacyjnej degradację pamięci historycznej w ponowoczesnej filozofii wychowania.

Mgr Tomasz Kopczyński (bez afiliacji) wygłosił referat nt. *Myśl Schopenhauera w świetle współczesnej filozofii ekologii*. Mówca wskazał na wedyjskie źródła ekofilozofii oraz rozważał relacje między myślą Schopenhauera (analiza osobowości filistra), a dawnymi (myśl żydowska) i współczesnymi nurtami (ekologia głęboka, konsumeryzm).

Sekcji II przewodniczył prof. S. Gałkowski, obradowano na temat: „Filozoficzne konteksty współczesnych problemów wychowania”. Doc. Mgr. Slavomír Gálik, PhD. (Katedra filozofie Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity) wygłosił referat nt. *Filozofia wychowania a mistyka*. Referent zaprezentował przemiany kultury i edukacji od antyku po wiek XX oraz ukazał koncepcję mistagogii jako ideału wychowania (w analogii do Platońskiego pojęcia psychagogii i paidei).

Mgr. Andrej Rajský, PhD. (Trnavská univerzita, Pedagogická fakulta) przedstawił referat nt. *„Kryzys wychowania” od H. Arendt do współczesności*. Mówca dokonał analizy pojęć kryzysu kultury i kryzysu wychowania w świetle nihilizmu (Nietzsche) i współczesnych zagrożeń wychowania.

Dr Dariusz Stępkowski SDB (Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie) przedstawił referat nt. *Apologia pedagogiki ogólnej w Niemczech*. Referent przedstawił dyskusję genezy pedagogiki (Herbart, Schleiermacher), upadek pedagogiki humanistycznej w związku z tzw. zwrotem realistycznym (ku pedagogice empirycznej, W. Brezinka), oraz współczesne próby obrony pedagogiki ogólnej (m.in. D. Benner).

Dr Alicja Żywczok (Instytut Pedagogiki, Wydział Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach) zaprezentowała referat nt. *Wierność projektowi całego życia w kulturotwórczej aktywności uczonych – teoretyczno-empiryczne studium rozwoju naukowego*. Referentka zaprezentowała determinanty aktywizacji rozwoju człowieka oraz analizę cech wybranych uczonych (m.in. M. Grzegorzewska, A. Kępiński) w świetle metody biograficzno-hermeneutycznej.

PaedDr. Jolana Manniová, CSc. (Katedra pedagogiky, Univerzita Komenského v Bratislave) wygłosiła referat nt. *Nauczyciel a nowe zadania wychowania we współczesnej Europie*. Referentka przedstawiła, w szerokim kontekście pedeutologicznym i edukacyjnym, aktualną rolę wychowawczą nauczyciela, zwłaszcza w zakresie rozwijania społecznego świata dziecka i jego socjalizacji moralnej i emocjonalnej (m.in. jego samorealizacji, indywidualizmu, krytycyzmu, tolerancji, współpracy z nauczycielem i budowania przyjaznej atmosfery w klasie szkolnej).

Dr Andrzej Sztylka (Akademia Podlaska w Siedlcach) przedstawił referat nt. *Świat humanistyczny i jego znaczenie dla koncepcji poznania ludzkiego, szczególnie naukowego*. Mówca poddał analizie tezę B. Suchodolskiego o związku poznania (każdy) faktów z rozumieniem, które jest elementem świata humanistycznego.

Sekcja III debatowała na temat: „Personalistyczna filozofia wychowania”, a obrady prowadziła prof. K. Ablewicz. Dr Anna Lendzion (Instytut Pedagogiki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II) wygłosiła referat nt. *Koncepcja podmiotu osobowego w personalizmie Jacquesa Maritaina*. Referentka poddała analizie pojęcie podmiotowości, przedstawiła dylemat: podmiotowość-przedmiotowość oraz rozważała istnienie bytu osobowego.

Dr Jarosław Horowski (Wydział Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu) przedstawił referat nt. *Rozwój podmiotowości człowieka w ujęciu pedagogiki tomistycznej*. Mówca przedstawił metafizyczne (vs. funkcjonalne) rozumienie podmiotowości, oraz opartą na filozofii Akwinaty koncepcję kształtowania sprawności władz cielesnych i duchowych człowieka (Woroniecki) jako celu wychowania.

Dr Ewa Łatacz (Zakład Pedagogiki Filozoficznej Uniwersytetu Łódzkiego) wygłosiła referat nt. *Filozofia Karola Wojtyły inspiracją dla pedagogiki*. Referentka przedstawiła założenia filozofii K. Wojtyły (tomizm i fenomenologia), jej recepcję pedagogiczną w obszarach aksjologiczno-antropologicznym (koncepcja osoby) i społecznym, oraz badania własne w tej dziedzinie.

Dr Edyta Bartkowiak (Zakład Pedagogiki Wczesnoszkolnej i Historii Wychowania, Wydział Pedagogiki, Socjologii i Nauk o Zdrowiu, Uniwersytet Zielonogórski) przedstawiła referat nt. *Sztuka wychowania według polskich personalistów okresu II Rzeczypospolitej*. Autorka zaprezentowała koncepcje L. Jeleńskiej (pedagogika integralna) i K. Mazurkiewicza (personalizm chrześcijański) w zakresie antropologii i metafizyki człowieka, oraz ich implikacji wychowawczych (wychowawca-artysta).

Obrady sekcji III zamykał referat mgr inż. Dawida Pełki (Katedra Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie) nt. *Pedagogika realistyczna jako metafizyka kształcenia i wychowania*. Mówca zaprezentował założenia warszawskiego tomizmu konsekwentnego (M. Gogacz) w obszarze metafizyki bytu oraz etyki (harmonia, metanoia, humanizm).

W drugim dniu konferencji miały miejsce obrady Towarzystwa Pedagogiki Filozoficznej im. B. F. Trentowskiego, którym przewodził prof. S. Sztobryn. Omawiano bieżące sprawy organizacyjne oraz dyskutowano długofalowe i strategiczne cele Towarzystwa dotyczące przedsięwzięć badawczych i edytorskich TPF, a także organizacji kolejnej konferencji międzynarodowej.

Trzeciego dnia konferencji odbyły się obrady plenarne poświęcone dorobkowi Bogdana Suchodolskiego w zakresie filozofii wychowania. Obradom przewodniczyła prof. dr hab. Teresa Hejnicka-Bezwińska (Katedra Pedagogiki Ogólnej i Porównawczej, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy), która wygłosiła pierwszy referat nt. *Koncepcja pedagogiki Bogdana Suchodolskiego*. Autorka przedstawiła dorobek naukowy B. Suchodolskiego, jako przedstawiciela przedwojennego „pokolenia sprawiedliwych”, który zmierzyć się musiał z trudną rzeczywistością Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Referentka zarysowała program rekonstrukcji kluczowych tekstów B. Suchodolskiego (w autorskim paradygmacie interpretacyjnym) na tle przemian historycznych (historia nauki i historia polityczna), a zwłaszcza instytucjonalnych i epistemologicznych.

Dr Andrzej Sztylka wygłosił referat nt. *Wspólnota odnalezienia się w świecie humanistycznym jako kardynalny warunek i czynnik poznania ludzkiego w koncepcji B. Suchodolskiego*. Mówca przedstawił specyfikę świata humanistycznego w aspekcie porządków genetycznego i strukturalnego, oraz dokonał rekonstrukcji pojęcia świata humanistycznego w tekstach B. Suchodolskiego.

Prof. Wiesław Andrukowicz wystąpił z referatem nt. *Dwubiegunowość pedagogiki Bogdana Suchodolskiego*. Referent, korzystając z aparatury pojęciowej teorii gier P.

Bourdieu, dokonał analizy ambiwalencji i napięć epistemicznych w (wielobiegunowej) pedagogice B. Suchodolskiego, oraz zaakcentował dwoistość procesu wychowawczego.

Prof. dr hab. Roman Leppert (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszcy) przedstawił referat nt. *Zapoznana rozprawa Bogdana Suchodolskiego „Kultura współczesna a wychowanie młodzieży”*. Autor wyjaśnił merytoryczne przyczyny zarzucenia anonowanego wcześniej tematu wystąpienia (pierwotnie dotyczącego rekonstrukcji pedagogiki ogólnej B. Suchodolskiego), a następnie dokonał analizy struktury i treści wczesnego (lata 30.) tekstu B. Suchodolskiego w kontekście historycznym i filozoficznym, oraz wskazał na potrzebę dynamicznego badania koncepcji Suchodolskiego.

Dr Krzysztof Maliszewski (Uniwersytet Śląski) zaprezentował referat nt. *Suchodolski – Pascal. Zarys antropologii ‘zwichnięcia’*. Referent zaproponował nowe antropologiczne perspektywy odczytania B. Pascala poprzez koncepcje B. Suchodolskiego, przy pomocy szekspirowskiej metafory „czasu zwichniętego”.

Dr Andrzej Ciążela (Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie) wygłosił referat nt. *Humanistyczna krytyka filozofii jako zjawiska kultury, jako przesłanka stanowiska filozoficznego Bogdana Suchodolskiego*. Autor odwołał się do pracy habilitacyjnej B. Suchodolskiego poświęconej S. Brzozowskiemu odczytując ją z perspektywy myślowego rozliczenia z niemiecką Lebensphilosophie (filozofią życia).

Konferencję zamykał referat prof. Sławomira Sztobryna nt. *Bogdan Suchodolski jako historyk myśli pedagogicznej i filozofii wychowania*. Autor przedstawił trudności metodologiczne oraz zaprezentował niedostatecznie rozpoznany (J. Hellwig) wkład B. Suchodolskiego do rozwoju historii pedagogiki jako subdyscypliny badawczej i filozofii wychowania, szczególnie z perspektywy jego dzieła *O pedagogikę na miarę naszych czasów*.

Spotkanie uczonych z Polski i Europy przyczyniło się nie tylko do możliwości szerokiej prezentacji indywidualnego dorobku uczonych i poszczególnych ośrodków akademickich w zakresie badań nad filozofią wychowania, ale również umożliwiło dalszą integrację środowiska filozofów wychowania oraz wymianę doświadczeń naukowych, poglądów i punktów widzenia. Wygłoszone referaty prezentowały wysoki poziom merytoryczny. Przedstawiały zarówno szeroką panoramę filozofii wychowania w Polsce, Europie i na świecie (obszary kultury anglosaskiej, niemieckiej, francuskiej, słowackiej i polskiej), jak i dorobek wybitnych reprezentantów XX-wiecznej filozofii wychowania. Prelegenci zaprezentowali wieloaspektowe ujęcia syntetyczne i analityczne, stosowali

porządku diachroniczne i synchroniczne. Oprócz wymiaru doksograficznego uwzględniali również istotne wątki biograficzne prezentowanych postaci. Ważną rolę spotkania naukowego były dyskusje prowadzone nie tylko podczas obrad poszczególnych sekcji, ale także ożywiona wymiana myśli w kularach i podczas uroczystego bankietu zamykającego drugi dzień konferencji. Warto również zauważyć, że podczas konferencji zaprezentowało swą najnowszą ofertę wydawniczą zasłużone dla polskiej pedagogiki Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.

Wymiernym efektem konferencji będzie edycja trzeciego tomu serii tematycznej *Pedagogika Filozoficzna*. Tom pierwszy nosił tytuł *Idee pedagogiki filozoficznej*, red. S. Sztobryn, B. Śliwerski (Łódź 2003), a tom drugi wydano pt. *Tradycja i współczesność filozofii wychowania*, red. S. Sztobryn, M. Miksza (Kraków 2007).

III Międzynarodową Konferencję Pedagogiki Filozoficznej „Filozofia wychowania w Europie w XX wieku. Dorobek Bogdana Suchodolskiego w zakresie filozofii wychowania” uznać należy za sukces organizacyjny łódzkiego środowiska akademickiego oraz za sukces naukowy o wymiarze międzynarodowym. Ważną rolę w owym sukcesie odegrało Towarzystwo Pedagogiki Filozoficznej, które w bieżącym roku obchodzi dwusetlecie urodzin swego patrona, jednego z najwybitniejszych polskich filozofów wychowania – Bronisława Ferdynanda Trentowskiego.